

Rechtstreeks uit het hart

Door Yerachmiël Tilles

Een stromende regen striemde zijn gezicht, maar dat verhinderde Rabbi Leib Sara's er niet van om het dorp te bereiken, slechts enkele uren vóór het begin van Jom Kippoer. Hij was nog op enige afstand van zijn bestemming, maar hij was opgelucht te vernemen dat er ook in dit dorp een *minjan*¹ zou zijn om mee te *davvenen*² – de acht mannen van het dorp zouden vergezeld worden door twee mannen die in het bos rondom woonden. Hij dompelde zich onder in het reinigende water van een rivier ter voorbereiding van de heilige dag, at de maaltijd die aan de vasten vooraf gaat, en haastte zich om de eerste te zijn in de kleine houten synagoge. Daar ging hij zitten om de verschillende privé gebeden te zeggen waarmee hij gewoon was de Grote Verzoendag in te luiden.

Een voor een arriveerden de acht dorpsbewoners op tijd om de woorden van *Kol Nidrei*³ – te horen, maar er was geen *minjan*, want het bleek dat de twee bosbewoners gearresteerd waren op valse beschuldigingen.

„Misschien vinden we nog een Jood die hier in de omgeving woont?” vroeg Reb Leib.

„Nee,” verzekerden hem te dorpelingen, „wij zijn de enigen.”

„Misschien,” hield hij vol, „woont er hier ergens een of andere Jood die het geloof van zijn vaders verlaten heeft?”

De dorpelingen waren geschokt bij het horen van een dergelijke rare vraag van de vreemdeling. Ze keken hem smalend aan.

„De deuren van berouw zijn niet gesloten, zelfs niet voor een afvallige,” vervolgde Reb Leib. „Ik heb van mijn leraren gehoord dat zelfs als men in de as roert, men een vonk van het vuur kan doen oplichten...”

Nu begon één van de dorpelingen te spreken.

Er is een afvallige hier,” gooide hij eruit. „Het is onze *paritz*⁴, de landheer die dit hele dorp bezit. Maar hij is al meer dan veertig jaar in zonden verzonken. Ziet u, de christelijke dochter van de vorige landheer werd verliefd op hem. En dus beloofde haar vader hem dat als hij zich tot hun godsdienst „bekeerde” en het meisje zou trouwen, hij hem tot zijn enige erfgenaam zou benoemen. Hij weerstond de verleiding niet en dus heeft hij precies dat gedaan.”

„Heeft zijn niet-Joodse vrouw hem zonen of dochters geschonken?” vroeg Reb Leib.

„Nee,” riepen ze nu allen in koor. „Ze is een paar jaar geleden gestorven, en liet hem kinderloos achter.”

„Laat me zien waar hij woont,” zei Reb Leib.

Vliegenvlug deed hij zijn *talliet*⁵ af en rende zo snel als hij kon in de richting van het grote landhuis, met zijn witte keppeltje op zijn hoofd en in zijn witte *kittel*⁶ die bol stond in de wind.

Hij klopte op de zware deur, opende die zonder op een antwoord te wachten en stond gelijk tegenover de landheer. Een paar ogenblikken stonden zij doodstil tegenover elkaar en keken elkaar in de ogen, de *tsaddiek* en de afvallige. De eerste gedachte van de laatste was om onmiddellijk een van zijn bedienden te roepen om de ongevraagde indringer in de kerker te gooien achter in de tuin. Maar het lichtende gelaat en de doordringende ogen van de *tsaddiek* maakte zijn hart zacht.

„Mijn naam is Leib Sara's,” begon de bezoeker. „Het was mijn voorrecht om Reb Jisraël Baäl Sjeem Tov⁷ te hebben gekend, die door duizenden werd bewonderd, zelfs door talloze edellieden. Uit zijn mond hoorde ik dat iedere Jood het soort gebed moet zeggen dat het eerst door Koning David gezegd werd: 'Redt mij, Hasjem, van de bloedschuld.' Maar het Hebreeuwse woord dat gebruikt wordt voor 'bloed' kan ook vertaald worden met 'geld.' Dus mijn leraar interpreteerde het vers als volgt: 'Redt mij, zodat ik nimmer geld als mijn afgod zal beschouwen.'

„Nu was mijn moeder, Sara was haar naam, een heilige vrouw. Op een dag kwam het op in het hoofd van één van de plaatselijke landjonkers op om met haar te trouwen en hij beloofde haar rijkdom en status als ze daarin toestemde. Maar ze heiligde de naam van Israël. Om haarzelf te redden van die boef trouwde ze snel

1. **Minjan** – Quorum van tien man dat nodig is voor bepaalde gebeden en daarom ook voor de synagoge dienst.

2. **Davvenen** – Bidden.

3. **Kol Nidrei** – Gebed voor de vooravond van Jom Kippoer.

4. **Paritz** – Landheer, landjonker.

5. **Talliet** – Gebedskleed.

6. **Kittel** – Doodshemd, dat op de Jom Kippoer gedragen wordt.

7. **Baäl Sjeem Tov** – Grondlegger van de Chassidische beweging.

met een oude pauper, een schoolmeester. U heeft niet het geluk gehad om de test te weerstaan en voor zilver en goud was u bereid uw geloof af te vallen. Maar besef wel dat er niets is dat berouw en inkeer kan in de weg staan. Bovendien, er zijn er die in één uur hun aandeel in de Komende Wereld verdienen. *Wel nu, dit is het uur!* Vandaag is het de vooravond van Jom Kippoer. De zon gaat onder. De Joden in uw dorp komen één man te kort voor een *minjan*. Kom nu met mij mee en wees de tiende man. Want Tora vertelt ons: ‘De tiende zal heilig zijn voor G-d.’”

De landheer werd bleek bij de gesproken woorden van deze man met dat uitzonderlijke gezicht en die in het wit gekleed was. En intussen, verderop, wachtten de acht dorpelingen in *schul*,⁸ in een kluitje bij elkaar in doodsangst. Wie weet welke ramp deze rare vreemdeling op hun hoofden bracht?

De deur barstte open en binnen rende Reb Leib, op de voet gevolgd door de *paritz*. De blik van deze laatste was te neer geslagen en zijn oogleden waren opgezwollen van de tranen. Op een teken van Reb Leib gaf één van de dorpelingen een *talliet* aan de afvallige. Hij wikkelde zich daarin en bedekte zijn hoofd en gezicht er helemaal mee. Reb Leib stapte nu naar voren naar de Heilige Ark en nam er twee Tora-rollen uit. Eén gaf hij aan de oudste dorpsbewoner en de andere gaf hij aan de *paritz*. Tussen hen instond Reb Leib op de *bima*,⁹ en hij begon plechtig de traditionele melodie te zingen: „Bij de heiligheid van de Almachtige, en overeenkomstig het besluit van de gemeente, ... verklaren wij het toegestaan om gezamenlijk te bidden met diegenen die gezondigd hebben...”

Een diepe zucht steeg op uit de diepte van het hart van de gebroken man. Niemand daar kon onberoerd blijken en zij allen stonden daar met hem te huilen. Gedurende alle gebeden die avond en vanaf het eerste ochtendlicht de volgende dag tot het invallen van de nacht stond de *paritz* in gebed, nederig en vol berouw. En wanneer zijn snikken zijn hele lichaam deed schudden als hij zijn zonden opbiechtte, dan trilden de anderen met hem mee.

Bij de climax van het *Neïla gebed*, toen de gemeente op het punt stond om gezamenlijk de woorden *Sjema Jisraël*¹⁰ uit te roepen, leunde de *paritz* naar voren, totdat heel zijn hoofd die in de Heilige Ark was, omarmde de Tora-rollen die daar stonden en met een machtige stem, die de overige aanwezigen deed verstijven, riep hij uit: „Hoor, Israël, Hasjem is onze G-d, Hasjem is Eén!” Bij iedere herhaling werd zijn stem luider. Ten slotte, toen hij het voor de zevende keer uitschreeuwde, verliet zijn ziel zijn lichaam.

Diezelfde nacht begroeven zij de stoffelijke resten van de *paritz* in het naburige dorp. Reb Leib nam zelf deel aan de reiniging en voorbereiding van het lichaam voor de begrafenis, en gedurende de rest van zijn leven herdacht hij iedere Jom Kippoer de *Jahrzeit*¹¹ van deze boeteling door *kaddiesj*¹² te zeggen voor de verheffing van diens ziel.

[Met goedvinden van Yerachmiël Tilles, mededirecteur van Ascent Sefat, vertaald.]

Biografische aantekening:

Rabbi Leib Sara's (17 Tammuz 1730 – 4 Adar B 1796) leefde een eenzaam bestaan van rondzwerven, waarbij hij zich wijdde aan de grote *mitswa* van „het verlossen van Joodse gevangenen.” Hij werd ten zeerste geacht door de Baäl Sjeem Tov, de grondlegger van de chassidische beweging.

8. **Schul** – Jiddisch voor synagoge.

9. **Bima** – Een verhoging midden in de synagoge waar uit de Tora gelezen wordt.

10. **Sjema Jisraël** – Hoor Israël – De eerste woorden van de kern van de Joodse geloofsbelijdenis, waarin getuigd wordt van G-ds eenheid.

11. **Jahrzeit** – Jiddisch voor gedenkdag van de sterfdag van een dode, waarbij o.a. *kaddiesj* gezegd wordt.

12. **Kaddiesj** – Gebed, waarin G-ds Naam geheiligd wordt.